

Міністерство освіти України  
Львівський національний університет ім. Івана Франка

Юридичний факультет  
Кафедра кримінального права та кримінології

# **ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ**

**ЗАВДАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ  
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ  
для студентів юридичного факультету**

Львів 2010

---

**Н.О.Антонюк**

Основи кримінально-правової кваліфікації. Завдання та матеріали для підготовки до практичних занять для студентів юридичного факультету. — Львів: юридичний факультет Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2010. — .

Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та кримінології (протокол № 2 від 6 жовтня 2010 р.).

Н.О.Антонюк

2010

## **Основи кримінально-правової кваліфікації**

### ***ТЕОРЕТИЧНІ ЗАПИТАННЯ***

1. Поняття кваліфікації, її зміст та види.
2. Формула кримінально-правової кваліфікації: поняття і вимоги до написання.
3. Підстави кваліфікації злочинів.
4. Принципи кримінально-правової кваліфікації.
5. Конкуренція кримінально-правових норм.

### ***КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ***

1. Порівняйте поняття «кримінально-правова кваліфікація» і «кваліфікація злочинів».
2. Порівняйте і співвіднесіть поняття «формула кваліфікації», «формулювання обвинувачення» і «виклад фактичних обставин справи».
3. Вкажіть випадки, коли у формулі кваліфікації слід посилатися на статті Загальної частини КК України.
4. Чи доцільно, на Вашу думку, у формулі кваліфікації посилатися ще на інші статті Загальної частини КК України? Позицію обґрунтуйте.
5. Які кроки, на Вашу думку, могли б забезпечити максимальне дотримання принципу повноти і точності кримінально – правової кваліфікації?
6. Які види кримінально-правових норм за змістом використовуються в процесі кримінально-правової кваліфікації? Поясніть чому.
7. Перерахуйте ознаки конкуренції.
8. Співвіднесіть поняття «конкуренція» і «колізія», «конкуренція» і «множинність».
9. Назвіть правила кваліфікації під час конкуренції загальної і спеціальної норм.

10. Назвіть правила кваліфікації під час конкуренції кількох спеціальних норм.
11. Назвіть правила кваліфікації під час конкуренції частини і цілого.
12. Поясніть доцільність використання правил подолання конкуренції, вироблених теорією кримінального права посилаючись на конкретні принципи кримінально-правової кваліфікації.

### **ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ**

1. Напишіть приклади, коли формула кваліфікації ширша, ніж формулювання обвинувачення і навпаки (по три приклади).
2. Напишіть формулу кваліфікації наступних дій:
  - виконавця крадіжки, вчиненої у особливо великих розмірах;
  - виконавця незаконного позбавлення волі малолітнього, що спричинило тяжкі наслідки;
  - пособника до підміни дитини;
  - організатора і виконавця крадіжки із проникненням у житло;
  - підбурювача до насильницького донорства, якщо виконавець вчинив замах на відповідний злочин;
  - виконавця і організатора умисного вбивства особи у зв'язку із виконанням службового обов'язку, якщо злочин припинено на стадії готування;
  - виконавця посягання на життя державного діяча, якщо виконавцем вчинено закінчений замах на вбивство;
  - виконавця складу злочину порушення недоторканості житла із застосуванням насильства, припиненого на стадії незакінченого замаху і умисного вбивства з корисливих мотивів;
  - пособника до грабежу, припиненого на стадії готування.
3. Проаналізуйте одну із постанов Пленуму Верховного Суду України (дослідити одну із тих постанов, що розміщена в додатках до матеріалів для практичних завдань) і вкажіть приклади порушення принципу *non bis in idem*.

4. Наведіть приклади конкуренції загальної і спеціальної норм, кількох спеціальних норм, частини і цілого (по три приклади на кожен вид конкуренції).

5. Випишіть всі склади злочинів з розділу II «Злочини проти життя та здоров'я», кваліфікуючою чи особливо кваліфікуючою ознакою яких є наслідок і вигляді смерті. З яким (-и) складом (-ами) злочину (-ів) конкуруватимуть всі ці склади злочинів і який вид конкуренції має місце?

6. Вкажіть положення, що містяться у Постановах Пленуму Верховного Суду України (використати одну із тих постанов, що розміщена в додатках до матеріалів для практичних завдань), які ілюструють використання ВСУ правил подолання конкуренції кримінально-правових норм.

### ***ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ***

1. Дослідити зміст поняття «суміжні склади злочинів». Встановити, чи є конкуруючі склади злочинів одночасно і суміжними.
2. Дослідити поняття та види негативних ознак складу злочину.

### ***ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ***

**1. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання” і „Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця”:**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**2. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне вбивство” і „Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця”:**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом’якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом’якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**3. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне вбивство ” і „Вбивство через необережність”:**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом’якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом’якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**4. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне вбивство з особливою жорстокістю” і „Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця”:**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом’якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом’якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**5. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання” і „Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця”:**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**6. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про “Умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого” і “Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**7. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про “Умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого” і “Вбивство через необережність”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;

- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**8. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Вбивство через необережність” і „Незаконне проведення аборту, що спричинило смерть потерпілої”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**9. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Вбивство через необережність” і „Залишення в небезпеці, що спричинило смерть потерпілої особи”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**10. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Необережне тяжке тілесне ушкодження” і „Незаконне проведення аборту, що спричинило безпліддя потерпілої”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;

- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**11. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Необережне тяжке тілесне ушкодження” і „Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, якщо це спричинило настання тяжких тілесних ушкоджень у потерпілої особи”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**12. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Необережне тяжке тілесне ушкодження” і „Умисне тяжке тілесне ушкодження”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) передбачають суміжні склади злочинів;
- 5) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки.

**13. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне вбивство” і „Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, якщо це спричинило смерть потерпілої особи”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;

- 4) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки;
- 5) жодна з відповідей не є правильною.

**14. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне вбивство” і „Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, що спричинило тяжкі наслідки у вигляді смерті потерпілої особи”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки;
- 5) жодна з відповідей не характеризує співвідношення між нормами.

**15. У якому співвідношенні між собою перебувають норми про „Умисне тяжке тілесне ушкодження” і „Незаконне проведення абортів, що спричинило безпліддя потерпілої”?**

- 1) можуть конкурувати як загальна і спеціальна;
- 2) можуть конкурувати як частина і ціле;
- 3) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, з пом'якшуючими ознаками;
- 4) можуть конкурувати як дві спеціальні норми, одна з яких містить пом'якшуючі ознаки, друга – кваліфікуючі ознаки;
- 5) жодна з відповідей не є правильною.

### ***СПЕЦІАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА***

- 1. Антонюк Н.О. Негативні ознаки складу злочину: поняття і значення // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України . Збірник наукових статей. – 2010. – Випуск XII. – С. 175-187.

2. Бурчак Ф.Г. Квалификация преступлений. – 2-е изд., доп. – К.: Политиздат Украины, 1985. – 120 с.
3. Гаухман Л.Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2001. – 316 с.
4. Гарбатович Д.А. Квалификация уголовно-правовых деяний по субъективной стороне. Монография. – М.: Юрлитинформ, 2009. – 192 с.
5. Гарманов В.М. Вопросы квалификации преступлений по признакам субъективной стороны преступления: Учебно-методическое пособие. – Тюмень: Тюменский юридический институт МВД России, 2007. – 89 с.
6. Кадников Н.Г. Квалификация преступлений и вопросы судебного толкования (2-е изд., перераб. и доп.) – М.: ИД «Юриспруденция», 2009. – 256 с.
7. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений – 2-е изд., перераб. и дополн. – М., «Юристъ», 1999. – 304 с.
8. Кузнецова Н.Ф. Проблемы квалификации преступлений: Лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений» / Науч. ред. и предисл. академика В.Н. Кудрявцева. – М.: Издательский Дом «Городец», 2007. – 336 с.
9. Кузнецов В.В. Теорія кваліфікації злочинів: Підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко; За заг. ред. к.ю.н. І.А. Вартилицька. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. – 300 с.
10. Колосовский В.В. Квалификационные ошибки. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 157 с.
11. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 416 с.
12. Марін О.К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм. Монографія. – К.: Атіка, 2003. – 224 с.
13. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – 2-ге вид. – К. : Юрінком Інтер, 2009. - 512 с.

14. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації / В.О. Навроцький. – К. : Атіка, 1999. - 418 с.
15. Пикуров Н.И. Квалификация преступлений с бланкетными признаками состава: Монография. М.: Российская академия правосудия, 2009. – 288 с.
16. Благов Е.В. Квалификация при совершении преступления. М.: Издательство «Юрлитинформ», 2008. – 192 с.
17. Рарог А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 304 с.
18. Тарарухин С.А. Квалификация преступлений в следственной и судебной практике. – Киев: «Юринком», 1995. – 208 с.
19. Яремко Г.З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України // Автореф. дис.... канд. юрид. наук: Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, 2010. – 20 с.

## ***ДОДАТКИ***

### **Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи**

#### *Постанова*

#### *Пленуму Верховного Суду України*

*від 7 лютого 2003 р. № 2*

8. Умисне вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК), якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глумління тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинювалося в присутності близьких

потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань.

Не можна кваліфікувати умисне вбивство за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК на тій підставі, що винна особа в подальшому з метою приховання цього злочину знищила або розчленувала труп.

Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК), або матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК), або при перевищенні меж необхідної оборони чи в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 118 КК), кваліфікується тільки за цими статтями КК, навіть якщо воно й мало ознаки особливої жорстокості.

9. Як учинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115 КК), умисне вбивство кваліфікується за умови, що винний, здійснюючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлював, що застосовує такий спосіб убивства, який є небезпечним для життя не тільки цієї особи, а й інших людей. При цьому небезпека для життя інших людей має бути реальною.

У разі, коли винний, позбавляючи життя певну особу, помилково вважав, що робить це таким способом, який є небезпечним для життя потерпілого та інших людей, в той час як той фактично небезпечним не був, вчинене належить кваліфікувати як замах на вчинення злочину, передбаченого п. 5 ч. 2 ст. 115 КК.

Якщо при умисному вбивстві, вчиненому небезпечним для життя багатьох осіб способом, позбавлено життя й іншу особу (інших осіб), злочин кваліфікується за пунктами 1 і 5 ч. 2 ст. 115 КК, а якщо заподіяно шкоду її (їх) здоров'ю, — за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК та відповідними статтями цього Кодексу, що передбачають відповідальність за умисне заподіяння тілесних ушкоджень.

10. За п. 6 ч. 2 ст. 115 КК як учинене з корисливих мотивів умисне вбивство кваліфікується в разі, коли винний, позбавляючи життя

потерпілого, бажав одержати у зв'язку з цим матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти грошима, коштовностями, цінними паперами, майном тощо), одержати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків (одержати спадщину, позбавитися боргу, звільнитися від платежу тощо) або досягти іншої матеріальної вигоди. При цьому не має значення, чи одержав винний ту вигоду, яку бажав одержати внаслідок убивства, а також коли виник корисливий мотив — до початку чи під час вчинення цього злочину.

Як учинене з корисливих мотивів слід кваліфікувати й умисне вбивство з метою подальшого використання органів чи тканин людини в певних корисливих цілях (для трансплантації, незаконної торгівлі тощо).

У разі вчинення умисного вбивства під час розбійного нападу, вимагання, незаконного заволодіння транспортним засобом дії винного кваліфікуються за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК і статтею, якою передбачено відповідальність за злочинне заволодіння майном (ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 289 КК).

Якщо умисел на заволодіння майном виник у винного після вбивства, вчиненого з інших мотивів, кваліфікація його дій за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК виключається.

12. ... Умисне вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, захисника чи представника особи або їх близьких родичів, начальника військової служби чи іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, за наявності відповідних підстав належить кваліфікувати тільки за статтями 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК. Разом з тим, коли умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК, дії

винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті.

13. За п. 9 ч. 2 ст. 115 КК настає відповідальність за умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення.

...

Дії винного, який вчинив умисне вбивство з метою приховати злочин іншої особи, додатково кваліфікувати ще й за ст. 396 КК не потрібно. Якщо вбивство з метою приховання злочину, вчиненого іншою особою, було заздалегідь обіцяне, відповідальність настає за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК і за пособництво в тому злочині, який приховувався.

Дії винного кваліфікуються як умисне вбивство з метою полегшити вчинення іншого злочину незалежно від того, був цей злочин вчинений чи ні.

14. Умисне вбивство тягне відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, якщо воно було поєднане зі зґвалтуванням потерпілої особи або насильницьким задоволенням із нею статевої пристрасті неприродним способом, тобто мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після нього. При цьому злочинні дії кваліфікуються і за ч. 4 ст. 152 чи ч. 3 ст. 153 КК або ще й за відповідною частиною ст. 15 КК.

...

**Про судову практику у справах про злочини проти статевої  
свободи та статевої недоторканості особи**

*Постанова*

*Пленуму Верховного Суду України*

*від 30 травня 2008 р. № 5*

3. ...

Заподіяння потерпілій особі при зґвалтуванні або насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом чи замаху на ці

злочини умисного легкого тілесного ушкодження охоплюється відповідною частиною статті 152 або статті 153 КК і додаткової кваліфікації за статтею 125 КК не потребує, оскільки заподіяння шкоди здоров'ю у таких межах охоплюється диспозицією закону про відповідальність за зґвалтування або насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом. У разі поєднання насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом із заподіянням потерпілій особі умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження дії винної особи необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною статті 122 КК та відповідною частиною статті 152 або статті 153 КК.

4. ...

Погроза вчинити вбивство, висловлена з метою подолання чи попередження опору потерпілої особи при зґвалтуванні або насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом охоплюється диспозиціями статей 152, 153 КК і не вимагає додаткової кваліфікації за статтею 129 КК.

Якщо погроза вбивством була висловлена після зґвалтування чи насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, наприклад, з метою, щоб потерпіла особа не повідомила про вчинене щодо неї, дії винної особи за умови, зазначеної у диспозиції частини першої статті 129 КК, підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною цієї статті та відповідною частиною статті 152 або статті 153 КК.

11. Особливо тяжкими наслідками, передбаченими частиною четвертою статті 152 та частиною третьою статті 153 КК можуть бути визнані, зокрема, смерть або самогубство потерпілої особи, втрата нею будь-якого органу чи втрата органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції, а так само зараження вірусом імунодефіциту

людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, які сталися внаслідок зґвалтування або насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом.

...

У разі, коли при зґвалтуванні або насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом чи замаху на ці злочини смерть потерпілої особи настала внаслідок її власних дій (наприклад, вона вистрибнула з транспортного засобу під час руху й отримала ушкодження, від яких настала смерть), дії винного охоплюються частиною четвертою статті 152 або частиною третьою статті 153 КК і додаткової кваліфікації за статтею 119 цього Кодексу не потребують.

Зґвалтування або насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом чи замах на ці злочини, поєднані з умисним заподіянням потерпілій особі тілесного ушкодження, визнаного тяжким лише за ознакою небезпечності для життя на момент його заподіяння, не можуть вважатися такими, що спричинили особливо тяжкі наслідки. Такі дії підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами статей 152 або 153 і відповідними частинами статті 121 КК.

Не є особливо тяжкими наслідками при зґвалтуванні або насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом свідоме поставлення потерпілої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, якщо зараження не настало. Такі дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами статті 152 або статті 153 КК та частиною першою статті 130 КК.

...

12. Заподіяння при вчиненні зґвалтування або насильницького задоволенні статевої пристрасті неприродним способом тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілої особи, необхідно вважати діянням, яке спричинило особливо тяжкі наслідки. Таке діяння

кваліфікується за частиною четвертою статті 152 або частиною третьою статті 153 КК за цією кваліфікуючою ознакою і додаткової кваліфікації за частиною другою статті 121 КК не потребує.

У разі, коли зґвалтування або насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом було поєднано з умисним вбивством потерпілої особи, яке мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після них, такі дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених пунктом 10 частини другої статті 115 та частиною четвертою статті 152 чи частиною третьою статті 153 КК, як такі, що спричинили особливо тяжкі наслідки.

...

**Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність**

*Постанова*

*Пленуму Верховного Суду України*

*від 27 лютого 2004 р. № 2*

3. Судам треба мати на увазі, що відповідальність дорослих осіб за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність встановлена не тільки ст. 304 Кримінального кодексу України (далі – КК), а й іншими статтями цього Кодексу (ч. 3 ст. 300, ч. 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3 ст. 303, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 315, ч. 2 ст. 317, статтями 323 і 324), котрі є щодо неї спеціальними нормами. У разі вчинення злочину, передбаченого спеціальною нормою, кваліфікувати дії винної особи ще й за ст. 304 КК не потрібно.

5. За змістом закону під втягненням неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю.

Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії.

Зазначений наслідок може досягатися за допомогою всіх видів фізичного насильства (заподіяння тілесних ушкоджень, мордування, катування тощо) і психічного впливу (погроза застосувати насильство, завдати матеріальних збитків, зганьбити в очах однолітків та товаришів, позбавити повсякденного спілкування; переконання, залякування, обман, шантаж, підкуп, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких почуттів; давання порад про місце й способи вчинення злочину або приховання його слідів; обіцянка приховати сліди злочину, забезпечити грошима, подарунками, розвагами тощо).

6. При вирішенні питання про кваліфікацію злочину, вчиненого дорослою особою із залученням неповнолітніх осіб, які внаслідок свого віку (ст. 22 КК) чи неосудності (ст. 19 КК) не є його суб'єктами, треба мати на увазі, що таке спільне вчинення злочину не утворює співучасті. У зазначених випадках відповідно до ч. 2 ст. 27 КК доросла особа розглядається як виконавець злочину, і її дії кваліфікуються за статтями КК, якими передбачено відповідальність за цей злочин і за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.

7. При втягненні у вчинення злочину неповнолітнього, котрий досяг віку, з якого відповідно до ст. 22 КК може наставати кримінальна відповідальність, дії дорослого учасника злочину мають кваліфікуватися за статтями КК, якими передбачено відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність і за вчинений разом із ним злочин.

14. Судам необхідно враховувати, що серед різноманітних способів втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність найбільш небезпечним є примушування до вчинення конкретного суспільно небезпечного діяння. У випадках, коли таке примушування супроводжувалося мордуванням, катуванням, заподіянням середньої

тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, погрозою вбивством, умисним знищенням або пошкодженням майна тощо, відповідальність повинна наставати за сукупністю вчинених злочинів.

15. Під примушуванням неповнолітнього до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості (ч. 3 ст. 300 КК), а також творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру (ч. 3 ст. 301) розуміються будь-які умисні дії, поєднані із застосуванням фізичного (побої, тілесні ушкодження, катування тощо) чи психічного впливу (погрози застосувати насильство, знищити майно, розголосити певні відомості тощо) і спрямовані на те, щоб особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку, виступила автором (співавтором) відповідного твору або взяла участь у його створенні як актор, режисер, оператор тощо.

16. Залучення неповнолітнього до створення або утримання місць розпусти з метою наживи або без такої та до звідництва для розпусти (ч. 3 ст. 302 КК) полягає у вчиненні будь-яких дій, спрямованих на те, щоб неповнолітній взяв безпосередню участь у відкритті місць розпусти під виглядом масажних кабінетів, лазень, нічних та стриптиз-барів, у доборі персоналу чи учасників розпусних дій, у придбанні або найманні приміщень для їх утримання, у забезпеченні їх функціонування, у сприянні сексуальним стосункам між незнайомими людьми тощо, а так само у самих розпусних діях.

У разі залучення до створення чи утримання місць розпусти чи до звідництва для розпусти неповнолітніх, які не досягли шістнадцятирічного віку, або вчинення щодо них у наступному розпусних дій має місце сукупність злочинів, відповідальність за які передбачена ч. 3 ст. 302 і відповідною частиною ст. 156 КК.

17. Примушування чи втягнення неповнолітнього у заняття проституцією, тобто у надання сексуальних послуг за плату (ч. 3 ст. 303 КК), здійснюється шляхом застосування насильства чи погрози його застосування,

знищення чи пошкодження майна, шантажу (наприклад, у формі погрози повідомити батькам, сусідам, товаришам неповнолітнього відомості, що його компрометують) або обману (наприклад, у формі обіцяння надати роботу масажистки, артистки, офіціантки, одружитися, сприяти участі у конкурсі без наміру виконати обіцяне).

Якщо при цьому винними особами вчинюються й інші злочини, їхні дії кваліфікуються за ч. 3 ст. 303 КК та статтями, якими передбачено відповідальність за ці злочини (наприклад, статтями 121, 123, 152, 153 КК).